

М. С. Шевченко

студ. 1 курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Т. В. Степанова

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОЧИНСТВІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Реалії сьогодення є такими, що застосування штучного інтелекту в багатьох сферах нашого життя перевтілюється з рідкості на необхідність. Так, штучний інтелект (далі – ШІ) як самонавчальний алгоритм, здатний виконувати певне коло завдань, що традиційно вирішуються людиною, використовують у сфері журналістики, письменництва, графічного дизайну, розваг, банківській та фінансовій сферах, для регулювання дорожнього руху і навіть у побуті [1].

Ступінь актуальності дослідження передумов та практики застосування штучного інтелекту в судочинстві, що є метою даної роботи, для вітчизняного простору став набагато вище із затвердженням Вищою радою правосуддя Рішення від 09.02.2021 р. № 283/0/15-21 «Про погодження проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» із зауваженнями» (далі – Рішення) [2]. Відповідно до затвердженої Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція) правосуддя є однією з пріоритетних сфер, в якій реалізуються завдання державної політики розвитку галузі ШІ [3].

Так, аналізуючи нормативний фундамент впровадження ШІ у судочинство, варто звернутись до Основного закону. Відповідно до ст. 127 Конституції України правосуддя здійснюють судді [4, ст. 127]. З огляду на це,

можна зробити висновок, що перекладання функцій з відправлення правосуддя з суддів на ІІІ є неможливим. Натомість останній має оптимізувати роботу суду, виправної системи тощо. Проблемним у цьому розрізі є питання використання ІІІ з метою винесення ним судових рішень у справах незначної складності на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій штучного інтелекту, стану дотримання законодавства та судової практики, що є завданням відповідної державної політики згідно із положеннями Концепції [3].

Важливим кроком для визначення ролі ІІІ у судочинстві країн Ради Європи відіграла Етична хартія щодо використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі, яка закріплює п'ять основних принципів у цій сфері: принцип поваги основних прав, принцип недискримінації, принцип якості та безпеки, принцип прозорості, неупередженості та справедливості та одна із найбільш специфічних засад – принцип «під контролем користувача». Важливість останнього неможливо переоцінити, адже саме він надаватиме судді можливість аналізувати, контролювати роботу ІІІ та за необхідності відходити від отриманого результату [5]. Однак, разом з тим, офіційний переклад даного акту на українську відсутній, що може дещо гальмувати процес ознайомлення фахівців, суддів та суспільства в цілому із основами використання ІІІ з точки зору етики.

Як відомо, Сполучені Штати Америки (далі – США) є одним із найбільш активних користувачів ІІІ на правовій мапі світу. Зокрема, держава використовує програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Managment Profiling for Alternative Sanctions). Програма оцінює ризик повторного скоєння злочину особою, щодо якої суддя повинен ухвалити вирок, спираючись на анкетні дані або відомості з особистої справи особи. З одного боку, через людський фактор, що має місце при розгляді справи суддями, можуть траплятись ситуації, коли виникають істотні розбіжності у прийнятті рішень у подібних справах. Абсолютно неупередженим у цьому розрізі є ІІІ, що використовуючи алгоритми, аналізує справу та вже існуючу судову практику. З іншого боку, саме із використанням вищезазначеного програмного забезпечення фахівці пов'язують ситуації, в яких мало місце порушення етичних стандартів у діяльності суддів. Так, одним із яскравих прикладів є засудження за крадіжку Пола Зіллі, темношкірого американця. Адвокат чоловіка пішов на угоду з прокурором, відповідно до умов якої пан Зіллі визнав свою вину, і тому його покарання зводилося б до одного року позбавлення волі і ще одного року адміністративного нагляду. Однак, проаналізувавши відомості щодо чоловіка, COMPAS відзначив його як особу з високим ризиком скоєння рецидиву. Суддя, що розглядав справу, скасував угоду і призначив чоловіку покарання у вигляді двох років позбавлення волі та трьох років адміністративного нагляду [6]. Таким чином, виникає доволі важливе запитання: чи є правомірною ситуація, в якій висновок ІІІ значно погіршує стан особи, в цьому випадку – обвинуваченого?

Ще одним лідером у сфері використання ІІІ у правосудді є Китай. На відміну від судів США, що використовують програмне забезпечення як в

цивільних, так і в кримінальних провадженнях, китайські суди обмежуються сферами авторського права та господарських спорів, що виникають в мережі Інтернет. Це пов'язано, насамперед, з тим, що протягом останніх років в Китаї різко зросла кількість інтернет-спорів [7], що викликало необхідність оптимізувати роботу судів. ШІ в судочинстві Китаю пов'язано із діяльністю інтернет-суду, який в 2017 р. запрацював спочатку у пілотному режимі, що наразі працює цілодобово та без вихідних. Таким чином, використання такого програмного забезпечення щодня допомагає вирішити питання значного навантаження судів.

Для України технічним фундаментом використання ШІ в правосудді є фактичний початок роботи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС), яка також включає в себе підсистему «Електронний суд». Така думка підкріплюється положеннями Концепції, що відносять подальший розвиток вже існуючих технологій у сфері правосуддя до основних завдань на досягнення основної мети – розвитку галузі ШІ [3]. Позитивним є те, що Вища рада правосуддя у своєму Рішенні пропонує запустити пілотний проєкт на базі одного суду першої інстанції в частині автоматизованого розгляду системою із застосуванням ШІ судових справ з розгляду адміністративних правопорушень із формальним складом [2]. Як ми можемо побачити на прикладах інших правових систем сучасності, саме з пілотних проєктів слід розпочинати розгортання таких реформ, адже відповідні органи матимуть змогу виявити виклики, що існують у даній сфері, та подолати їх ще до того моменту, коли ШІ запрацює у кожному суді України.

Таким чином, можна зробити висновок, що впровадження ШІ у судочинство України – це лише питання часу, що має багато переваг, таких як розвантаження судів, об'єктивність та неупередженість судового розгляду; а також багато викликів, серед яких питання етики, питання нормативного закріплення використання ШІ в судочинстві, а також функціонування ЄСІТС тощо.

Список використаної літератури

1. Башкиров А. Искусственный интеллект: сферы применения. *IT-Manager*. 2020. № 2. URL: <https://www.it-world.ru/cionews/business/151653.html> (дата обращения: 25.03.2021).
2. Про погодження проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» із зауваженнями: Рішення Вищої ради правосуддя від 09.02.2021 р. № 283/0/15-21. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/6004> (дата звернення: 25.03.2021).
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2021).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2021).

5. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (accessed at: 25.03.2021).
6. Риков В.В. Штучний інтелект на допомогу правосуддю: дотримання прав людини. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny/> (дата звернення: 25.03.2021).
7. Lynn B. Robot Justice: The Rise of China's «Internet Courts». URL: <https://learningenglish.voanews.com/a/robot-justice-the-rise-of-china-s-internet-courts-/5201677.html> (last accessed: 25.03.2021).